

14. Sokolova E. T. Klinicheskaja psihologija utraty Ja / E. T. Sokolova. – М. : Smysl, 2015. – 895 s.

15. Grenier S., Barrette A. M., Ladouceur, R. Intolerance of uncertainty and intolerance of ambiguity: similarities and differences // Personality and Individual Differences, 2005, 39(3), 593–600.

Khilko, S.O. Nature and types of ambiguity in psychologists' professional activities. The article deals with ambiguous situations in the profession of a psychologist due to complexity, uncertainty and unpredictability of the situations encountered by counselors. The author discusses the sources and features of ambiguity and types of individuals' attitudes (intolerant and tolerant) toward it. Ambiguity intolerance is characterized by sufferings from uncertainty, unpleasant emotions, the desire to fight ambiguity trying to maximize certainty. Ambiguity tolerance is characterized by perception of ambiguous situations as creating conditions for professional development through the use of the advantages of uncertainty.

It has been shown that psychologists' specialties which include research, teaching and counseling are characterized by their professional tasks made up of ambiguous situations, which in turn requires psychologists' tolerance for ambiguity. The sources of uncertainty in psychologists' work can be both internal and external. Internal sources of ambiguity are related to psychologists' internal contradictions found in all their professional activities. External ambiguity arises from psychologists' interactions with the environment. The author proposes a classification of ambiguous situations in the profession of a psychologist depending on the professional specialty: education and propaganda, prevention, counseling, psychological assessment, intervention, psychotherapy.

Keywords: ambiguity, ambiguous situation, ambiguity tolerance, intolerance, psychologist, superabundance.

Відомості про автора

Хілько Світлана Олександрівна, старший викладач кафедри загальної та практичної психології, аспірант ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України, м. Київ, Україна.

Khilko, Svitlana Olexandrivna, senior lecturer, Dept. of general and applied psychology, PhD student, University of Education Management of NAES of Ukraine, Kyiv, Ukraine.

E-mail: H.S.A.psycholog@meta.ua

УДК 159.922

Шевченко С.В.

ТЕОРЕТИЧНА МОДЕЛЬ РОЗВИТКУ ДОВІРИ ДО СЕБЕ У МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ

Шевченко С.В. Теоретична модель розвитку довіри до себе у майбутніх психологів. У статті розглянуто актуальну проблему особливостей розвитку довіри до себе майбутніх психологів у період професійного навчання. У статті здійснено опис теоретичної моделі розвитку довіри до себе у майбутніх психологів. Вважаємо, що довіра до себе як до майбутнього психолога проходить певні стадії розвитку протягом професійного навчання та включає наступні структурні компоненти: рефлексивний (самоаналіз та рефлексивне усвідомлення своїх можливостей), мотиваційний (усвідомлення своїх внутрішніх мотивів та цілей), когнітивний (узагальнення внутрішнього досвіду та знань про самого себе), поведінковий («вихід за межі самого себе», дії на результат) та емоційний (емоційна репрезентація в динаміці професійного становлення).

Ключові слова: майбутній психолог, розвиток довіри до себе, професійне становлення, компоненти довіри до себе як до майбутнього психолога: рефлексивний, мотиваційний, когнітивний, поведінковий, емоційний.

Шевченко С.В. Теоретическая модель развития доверия к себе у будущих психологов. В статье рассмотрена актуальная проблема особенностей развития доверия к себе будущих психологов в период профессионального обучения. В статье осуществлено описание теоретической модели развития доверия к себе у будущих психологов. Предполагаем, что доверие к себе как к будущему психологу проходит несколько стадий развития в процессе профессионального обучения и включает следующие структурные компоненты: рефлексивный (самоанализ и рефлексивное осознание своих возможностей), мотивационный (осознание своих внутренних мотивов и целей), когнитивный (обобщение внутреннего опыта и знаний о самом себе), поведенческий («выход за пределы самого себя», действия на результат) и эмоциональный (эмоциональная репрезентация в динамике профессионального становления).

Ключевые слова: будущий психолог, развитие доверия к себе, профессиональное становление, компоненты доверия к себе как к будущему психологу: рефлексивный, мотивационный, когнитивный, поведенческий, эмоциональный.

Постановка проблеми. У нових умовах життя суспільства проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців набувають особливої значущості. Перед вищими навчальними закладами постає проблема формування такого типу фахівця, який відрізняється професійно значущими характеристиками, що відповідають новим соціальним умовам та вимогам часу. З рівнем професійної підготовки, з оволодінням професійною майстерністю, професійним становленням фахівця нерозривно пов'язаний і розвиток довіри до себе у професійній діяльності. Виникнувши, довіра до себе стає провідним фактором розвитку і регулювання як поточної діяльності, так і професійного розвитку суб'єкта в цілому. Явище

«довіри до себе», яке начебто постійно знаходиться у полі зору, використовуючись спеціалістами для пояснення інших явищ та феноменів, сьогодні набуває важливого значення та відіграє важливу роль у зв'язку індивіда із самим собою та навколишнім світом, тим самим лягає в основу не тільки соціального існування, а й професійної діяльності людини.

Отже, наявна проблема: з одного боку, безсумнівна актуальність розвитку довіри до себе як майбутнього фахівця у майбутніх психологів, а з іншого – існує дефіцит науково обґрунтованих, емпіричних даних, що показують структуру та специфіку розвитку довіри до себе у майбутніх психологів в період професійного навчання у виші.

Аналіз основних досліджень та публікацій. На наш погляд, досить цікавою, але нечисленною сферою наукових доробок розвитку довіри до себе є аналіз цього поняття у професійній діяльності та в процесі підготовки до неї (О.М. Краснорядцева, А.І. Ватоліна, Т.С. Пухарева та ін.). Ряд вчених вказує на те, що довіра до себе у майбутніх психологів має визначати готовність студента до забезпечення повсякчасних професійних завдань, бажання їх виконувати, формувати почуття відповідальності за їхнє виконання із найбільшим результативним ефектом (І.В. Антоненко, В.П. Зінченко, Т.П. Скрипкіна, С.П. Табхарова, П.Н. Шихірев та ін.). У контексті освітнього процесу проблему довіри та довірчих стосунків висвітлено у роботах І.Ф. Аметова, В.О. Дорофєєва, Р.Ю. Кондрашової, Л.С. Скрябіної та ін. У контексті навчально-виховного процесу кожен з науковців підкреслює надзвичайну цінність довіри у процесі педагогічної взаємодії. Дослідники розглядають багаторівневий феномен довіри в умовах виховання та навчання, пропонують свої прийоми до визначення закономірності, моделі, механізму формування та розвитку довіри у системі «учень-вчитель» або «студент-викладач», підкреслюючи значну роль вчителя (викладача) в процесі встановлення довірчих стосунків.

Здійснений теоретичний аналіз вказує, що спеціальних наукових праць, які б вивчали розвиток довіри до себе у майбутніх психологів, його психологічні особливості та рівні прояву в процесі навчання у вищому навчальному закладі, не виявлено, тоді як це має особливе значення для ефективної підготовки психологів до майбутньої професійної діяльності.

Мета статті: здійснити теоретичний опис моделі розвитку довіри до себе у майбутніх психологів.

Виклад основного матеріалу та результатів дослідження. На перший погляд, довіра до себе уявляється зрозумілим і абсолютно простим явищем, проте це не зовсім так, значення довіри як соціально-психологічного явища в становленні особистості майбутнього фахівця важко переоцінити. Довіра являє собою одночасно ставлення людини і до самої себе, і до тієї частини світу, з якою вона взаємодіє в кожен певний момент часу, безумовно, одним із глибинних чинників, які обумовлюють побудову відносин з навколишнім соціумом, є міра довіри як до соціуму, так і до самого себе.

Початком розвитку довіри Е. Еріксон вважає перший рік життя дитини, коли формується базова довіра на основі взаємодії із матір'ю або іншою особою, яка піклується про маля. На початковому етапі розвитку особистості формуються навички певною мірою довіряти або не довіряти світові. Це поєднання відкритості світу, з одного боку, і закритості, з іншого, на нашу думку, і є справжня автономність, тобто саме те новоутворення, яке формується на першій стадії психосоціального розвитку особистості, яку Е. Еріксон називає «наріжним каменем життєздатності особистості» [8]. Це перша фаза епігенезу, перша криза ідентичності, в основі якої лежить вибір між довірою та недовірою. Е. Еріксон стверджує, що основна та перша причина успішного розвитку людини – базова довіра до світу, що формується у перший рік життя. Базальна довіра, що виникає на ранніх стадіях онтогенетичного розвитку особистості з досвіду спілкування з самим близьким оточенням дитини, продовжує розвиватися і видозмінюватися протягом життя людини [8].

Завдяки роботам Е. Еріксона поняття особистісної ідентичності та криз ідентичності міцно увійшло в сучасну психологію. Її значення в житті та діяльності людини важко переоцінити. Високий рівень сформованості ідентичності характеризує людину як зрілу особистість, здатну актуалізувати та реалізувати свій потенціал. Відсутність ідентичності або низький рівень її сформованості призводять до вкрай негативних наслідків, а саме до втрати почуття тотожності, цілісності із собою, довіри до себе, розірваності структури «Я». Особливе значення має становлення ідентичності особистості професіонала. Важко собі уявити людину, що освоює професію, але не ототожнює себе із особистістю представника відповідної професії. Це повною мірою стосується і професії психолога.

У дослідженнях Т.П. Скрипкіної визначено, що довіра є необхідною умовою взаємодії людини зі світом, оскільки саме вона реалізує функцію зв'язку людини і світу, породжуючи цілісну систему. Довіра, з одного боку, є стійким утворенням особистості, яке формується на певних етапах онтогенезу, з іншого, являє собою динамічне утворення, що змінює свої характеристики відповідно до конкретної ситуації [6]. Т.П. Скрипкіна визначає довіру до себе як рефлексивний, суб'єктивний феномен особистості, що дозволяє людині зайняти певну ціннісну позицію стосовно самої себе, до світу і, виходячи з цієї позиції, будувати власну життєву стратегію. Ґрунтуючись на положеннях концепції Т.П. Скрипкіної, в цій статті порушується

питання про необхідність дослідження довіри до себе і до оточуючих в процесі професійної самореалізації особистості, а саме усвідомлення себе як професіонала [7].

У своїх дослідженнях Т.П. Маралова вказує на те, що студент, який обрав психологію як напрямок або як спеціальність, проходить певні стадії становлення професійної ідентичності, та зазначає, що далеко не в кожного професійна ідентичність формується навіть до кінця навчання у вищому навчальному закладі [4]. Більше того, в дослідженнях цього феномену пропонується розводити поняття «професійна ідентичність фахівця» і «професійна ідентичність студента-майбутнього психолога» [4].

Спираючись на розглянуті дослідження, нами було розроблено та запропоновано теоретичну модель розвитку довіри до себе майбутніх психологів під час навчання у вищому навчальному закладі, до структури якої нами було включено базову довіру до себе, довіру до себе як майбутнього професіонала та наступні структурні компоненти: рефлексивний, мотиваційний, когнітивний, поведінковий та емоційний (рис. 1).

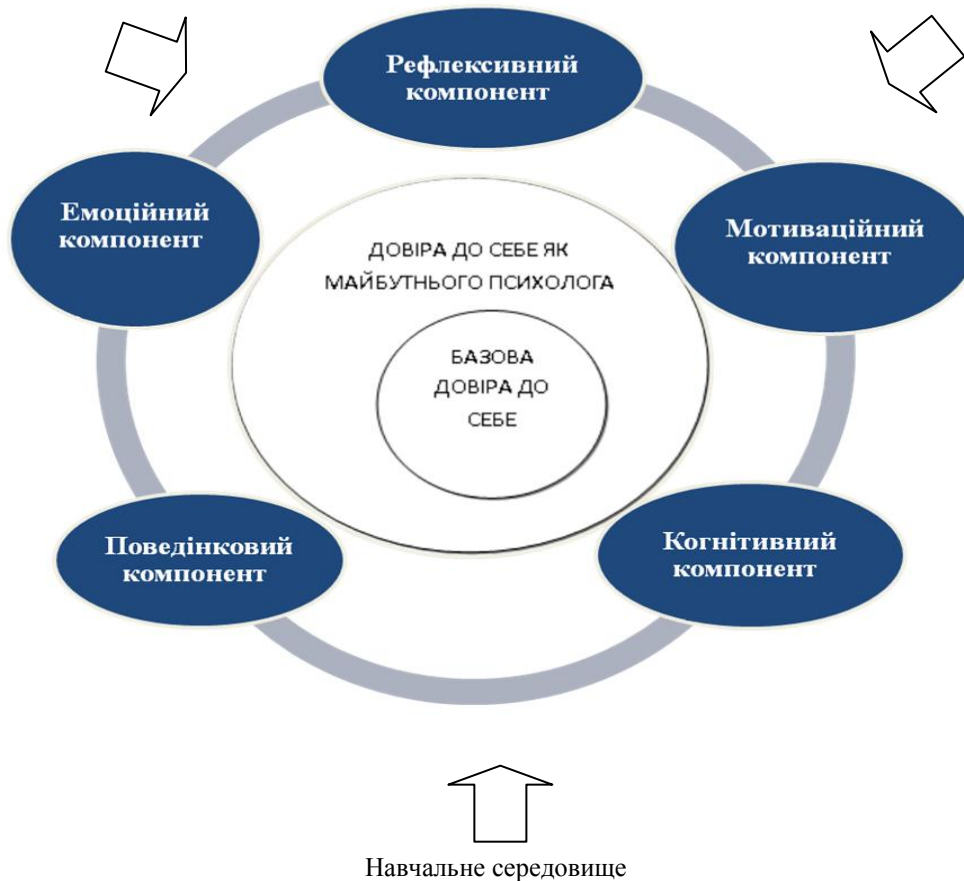

Рис. 1. Модель розвитку довіри до себе майбутнього психолога під час навчання у вищому навчальному закладі

Як вказано на рис. 1, модель складається із базової довіри до себе (як ядра особистості), на основі якої, з віком, в особистості формується довіра до себе, в тому числі як до майбутнього фахівця (у нашому випадку – майбутнього психолога). Довіра до себе як майбутнього психолога складається з компонентів, серед яких ми виділяємо наступні: рефлексивний, мотиваційний, когнітивний, поведінковий та емоційний.

Розглянемо більш детально зміст та структурні компоненти моделі розвитку довіри до себе майбутніх психологів під час навчання у вищому навчальному закладі:

1. *Рефлексивний компонент.* Феномен рефлексії розглядається в контексті різних видів діяльності: навчальної, педагогічної, трудової, спортивної та інших (Г.С. Абрамова, Н.Г. Алексеев, П.З. Анісімов, В.В. Давидов, В.С. Дудченко, А.В. Карпов, А.В. Петровський, В.В. Рубцов І.М. Семенов, С.Ю. Степанов, В.В. Столін, І.І. Чеснокова). Значний внесок у розуміння природи рефлексивних процесів здійснено А.В. Карповим [2]. На його думку, рефлексивність виступає як основна детермінанта соціалізації особистості, опосередковує процеси міжособистісної комунікації. Будучи багатоаспектним явищем в процесі життєдіяльності особистості, рефлексія виступає, щонайменше, в чотирьох аспектах: кооперативному, комунікативному, особистісному та інтелектуальному.

Тим самим статус категорії рефлексії може бути прирівняний до статусу категорії діяльності. Де є діяльність, там можлива рефлексія, а зміна типу діяльності змінює лише зміст рефлексії, але не змінює саму сутність рефлексування. Саму рефлексію називають зверненням уваги суб'єкта на самого себе і на свою свідомість, у тому числі на продукти власної активності, а також будь-яке їхнє переосмислення (цінності, інтереси, мотиви) [2]. У рефлексії виділяється наступна послідовність здійснення процесів: фіксація труднощів у діяльності, вихід з діяльності в простір рефлексії, реконструкція ситуації, визначення причин труднощів, перепроєктування дій, вихід з простору рефлексії в простір діяльності, здійснення діяльності. Рефлексія вважається сталою тоді, коли налагоджений безперервний замкнутий цикл цієї послідовності процесів. Рефлексія може бути спрямована як на діяльність цілком, так і на якісь її окремі сторони.

Рефлексивні процеси, залежно від типу організації діяльності, можуть забезпечувати або збереження колишнього способу дій, або його зміну.

Професійна діяльність і рефлексія знаходяться в нерозривній єдності: зміни в діяльності рано чи пізно приводять до зміни в рефлексії, зміни в рефлексії ведуть до змін в діяльності. Таким чином, провідна функція рефлексії – подолання труднощів у діяльності через розвиток самої діяльності, що безпосередньо пов'язано з міркування людини, яке спрямоване на саморозгляд та самоаналіз себе та власної активності на етапі здобуття професійних знань та навичок у процесі професійного самоусвідомлення.

У своїх дослідженнях С.Г. Достовалов вказує, на те, що прояв довіри до себе не завжди може усвідомлюватись особистістю, хоча в її вчинках прослідковується та чи інша міра довіри до себе. Крім того, довіра до себе може проявлятися як усвідомлене явище внаслідок рефлексії особистості, а також як слабо відрефлексоване утворення, яке проявляється у виборі певної стратегії поведінки в умовах обмеженого часу або неохочості людини до рефлексії [1]. Тут мова йде не про різні феномени, а про різні рівні одного й того ж феномену, що відрізняється рівнем усвідомленості. Виходячи з цього, С.Г. Достовалов виділяє такі рівні довіри до себе: а) операціональний – поверхневий, слабо відрефлексований, що проявляється здебільшого при взаємодії із зовнішнім світом; б) рефлексивний – глибинний, заснований на самопізнанні, що визначає усвідомленість і відповідальність за своє життя [1].

2. *Мотиваційний компонент* визначається нами як постановка мети отримувати спеціальні знання з психології. Мотиваційна сфера передбачає роботу з професійними цінностями, ідеалами, розвиток розуміння значимості професії, розвиток прагнення до професійного зростання, побудова смислових моделей професійної діяльності. Відомо, що мотив – одне із центральних понять психологічної теорії діяльності, яка розроблялася видатними психологами А.Н. Леонтьєвим і С.Л. Рубінштейном [3].

Як зазначає Т.П. Скрипкіна, формування у людини довіри до себе розуміється як повноцінне оволодіння собою, своєю сутністю, здатність самостійно ставити цілі і діяти відповідно до них, зберігаючи рефлексивну критичну позицію стосовно себе [6]. Людина настільки довіряє собі, наскільки вона здатна «вийти за межі себе» свого минулого досвіду, не входячи при цьому в протиріччя з собою, зі своїми внутрішніми цінностями і смислами. Це визначає масштаб життєвих завдань, які людина здатна поставити для себе. При цьому, в одних сферах життєдіяльності у людини може бути сформована установка на довіру до себе, а в інших – ні. Все залежить від того, які можливості людина в собі усвідомлює, і яку особистісну цінність, значущість мають для неї потреби, пов'язані з рішеннями стати майбутнім психологом [5].

Як вказує Т.П. Скрипкіна, «феномен довіри до себе» головним чином бере участь у постановці та досягненні мети. «Оскільки вибір мети визначається тим, наскільки людина довіряє собі не тільки в її досягненні, але і враховує при цьому й засоби, за допомогою яких досягатиме поставленої мети, і самі цілі, і ці засоби не повинні суперечити внутрішнім особистісним сенсам» [6]. Отже, оптимальний рівень довіри до себе має передбачати оволодіння здатністю до самоорганізації свого життя. Постановка та досягнення мети тут виступають основними механізмами.

У синтезі із вольовими зусиллями, переживання «Я можу» породжує «мету – мотив», із якої, за А.Н. Леонтьєвим, починається діяльність у напрямку отримання майбутньої професії. Переживання «Я можу» спонукає до творчої та розумової активності людину – це та сама мотивація наднормативної активності, яка, на думку В.А. Петровського, не збігається із мотивацією самої діяльності, але може слугувати умовою саморозвитку особистості в руслі навчальної діяльності [6].

3. *Когнітивний компонент* визначає систему знань про себе, яка ініціюється в «образ Я» як професіонала-психолога, а також знання про людину в цілому. Професійна діяльність психолога – це, в першу чергу, розумова діяльність. Психолог вирішує безліч різноманітних творчих завдань, приймає важливі і відповідальні рішення, тому когнітивний компонент є важливим як в професійній діяльності, так і на етапі підготовки до неї. Т.П. Скрипкіна виділила і описала формально-динамічні характеристики довіри до себе – міру, вибірковість та парціальність. У когнітивному компоненті довіри до себе мірою виступає ступінь саморозкриття особистості у сферах, які виступають значущими, а саме: сімейній, інтимній, соціальних контактах, навчанні [7]. Когнітивний компонент довіри до себе майбутнього психолога розглядається як узагальнення внутрішнього досвіду та знання про самого себе, в результаті якого

з'являється можливість побачити себе, своє мислення, свою свідомість ніби «збоку». Цей аспект розумової роботи розширює поле усвідомлюваних елементів мислення і діяльності психолога, сприяє осмисленню перешкод і труднощів в конкретній ситуації, знаходженню способів їхнього подолання. Серед умов, які формують довіру до себе майбутнього психолога, ми виділяємо: значущість власної суб'єктності для особистості та прогнозування певного рівня безпеки передбачуваного вчинку, іншими словами, ступінь усвідомлення ризику внаслідок запланованої дії (обрання професії психолога).

4. Наступним сутнісним компонентом довіри до себе майбутнього психолога, безпосередньо пов'язаним з функцією реалізації професійних завдань, є *поведінковий компонент* довіри до себе майбутнього психолога, який містить у собі заплановану програму дій стосовно отримання майбутньої професії. Поведінковий компонент містить у собі дії, спрямовані на здобуття професійних знань, умінь та навичок психолога, що виражається у певній мірі довіри до себе працювати за спеціальністю «психолог» у майбутньому. Поведінковий компонент довіри до себе майбутнього психолога включає в себе усвідомлення, контроль і саморегуляцію власних дій, емоційних станів, їхній перебіг на основі вимог і норм діяльності, поведінки і міжособистісного спілкування. Т.П. Скрипкіна довіру до себе характеризує як «повноцінне володіння собою, своєю сутністю, здатність діяти самостійно, ініціативно, зберігаючи адекватну критичну позицію щодо самого себе, здатність передбачати результати дій до їхнього виконання, самостійно ставити цілі і будувати стратегію їхнього досягнення відповідно до внутрішнього особистісного змісту. Це означає уміння співвідносити потреби, які виникають, з власними можливостями і з прийнятним для конкретної людини способом реалізації, в кожній конкретній ситуації». До структури довіри до себе дослідниця включає три змінних: спонукальну, прогностичну і ціннісно-смыслову [5].

Таким чином, ми виходимо з того, що будь-яка активність є проявом, який пов'язаний з певною мірою довіри до себе в конкретній сфері життєдіяльності.

5. *Емоційний компонент* на етапі професійної підготовки майбутніх психологів виражається позитивним емоційним ставленням до набуття професійних знань, навичок своєї майбутньої професії. Фундаментальним дослідженням пізнавальних та емоційних процесів та їхнього зв'язку з діяльністю займалися психологи С. Л. Рубінштейн, О. М. Леонтьєв, Л. С. Виготський. У своїх роботах О.М. Леонтьєв, досліджуючи питання про природу емоційних станів, їх функції та місце в процесі діяльності, приходять до висновку, що емоції виконують роль внутрішніх сигналів і стимулів. Емоції – «внутрішній регулятор» діяльності (А. М. Леонтьєв) [3]. Емоції є внутрішніми в тому розумінні, що самі по собі не несуть інформації про зовнішні об'єкти, про їхні зв'язки та відносини, про їхні об'єктивні ситуації, в яких проходить діяльність суб'єкта, і, перш за все, виражають співвідношення між мотивами діяльності та її предметом. Інакше кажучи, емоції, виконуючи важливу функцію мотивації діяльності, самі по собі не можуть бути зведені до мотивів. Емоції, як правило, виникають тоді, коли предмет і явища задовольняють або не задовольняють потреби особистості.

Формуючи професійні почуття, слід враховувати, який емоційний досвід потрібен для успіху в майбутній професійній діяльності.

Разом із тим, майбутнім психологам необхідне розуміння того, що почуття іншої людини як елемент свідомості переживаються психологом так, ніби свої. Він формує до них своє ставлення, вони допомагають йому зблизитися з іншою людиною на особистісній основі. У цьому проявляється не що інше, як емоційний компонент професійної діяльності, отже, емоційний компонент довіри до себе майбутніх психологів на етапі професійного навчання передбачає переживання особистісної значущості отриманої інформації, відчуття та проживання її, переживання і оцінювання нових знань про себе та інших, тобто усвідомлення своїх переживань і станів у ході професійної діяльності. О.М. Леонтьєв визначає емоційно-ціннісне ставлення до себе як стійке емоційне ставлення, яке має «виражений предметний характер, що є результатом специфічного узагальнення емоцій» [3]. Безумовно довіра до себе є складним внутрішньо-особистісним утворенням, яке включає в себе психологічні утворення різного порядку.

Ми припускаємо, що у структурі довіри до себе майбутніх існує певна ієрархія її структурних компонентів, а також якісні та кількісні їхні характеристики, за яких домінуючий компонент визначає рівень розвитку довіри до себе. Таким чином, розвитку довіри до себе як цілісної системи можуть сприяти якісні зміни окремих структурних компонентів та їхні внутрішні зв'язки.

Умовами розвитку довіри до себе майбутніх психологів у процесі їхньої професійної підготовки є можливість компетентного спілкування, усвідомлення, розвитку й уточнення системи власних цінностей, системи знань про себе і про людину в цілому, системи ставлень до себе і окремих сторін своєї особистості. В свою чергу довіра до себе виступає внутрішньою умовою, що визначає успішність особистісного і професійного розвитку майбутніх психологів.

Висновки. Таким чином, сутність довіри до себе як до майбутнього психолога має глибоко психологічну природу і лежить в основі взаємодії людини зі світом в цілому і з самою собою. Наявність багатьох питань, пов'язаних з роллю довіри до себе і до навколишнього світу в процесі професійного становлення особистості, дозволила сформулювати таку проблему: довіру особистості до себе в процесі

професійного самоусвідомлення. Становлення майбутнього психолога як фахівця полягає у повноцінному оволодінні професією та закономірно супроводжується зміною уявлень про себе, свої здібності, сильні та слабкі сторони своєї особистості, характеризується інтенсивним самовизначенням і пошуком власного місця в професійному світі. Це робить найбільш значущими звернення до проблеми довіри до себе майбутнього психолога. Довіра до себе майбутнього психолога складається з компонентів, серед яких ми виділяємо наступні: рефлексивний, мотиваційний, когнітивний, поведінковий та емоційний. Серед компонентів теоретичної моделі нами виділено такі складові та їхні характеристики, за якими можливий послідовний розвиток довіри до себе майбутнього психолога на етапі навчання. Зазначена проблема вбачається надзвичайно актуальною саме в наш час, а порушені питання потребують більш глибокого опрацювання і подальшого осмислення.

Перспективи подальших досліджень полягають в емпіричному дослідженні структурних компонентів моделі феномену довіри до себе як цілісної системи в ракурсі професійної діяльності майбутніх психологів.

Список використаних джерел

1. Достовалов С.Г. Операциональный и рефлексивный уровни доверия к себе / С.Г. Достовалов // Материалы Сибирского психологического форума «Методологические проблемы современной психологии: иллюзии и реальность», 16–18 сентября 2004 г. / Томск. гос. ун-т. – Томск, 2004. – С. 121–126.
2. Карпов А.В. Рефлексивность как психическое свойство и методика ее диагностики / А.В. Карпов // Психологический журнал. – 2003. – Т. 24. – № 5. – С. 45–57.
3. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность : учебное пособие / А.Н. Леонтьев. – М. : Смысл; Академия, 2004. – 352 с.
4. Маралова Т.П. Психологические особенности взаимосвязи профессиональной идентичности и доверия к себе у студентов-будущих психологов / Т.П. Маралова // Вестник Череповецкого государственного университета. – 2014. – № 3. – С. 126–130.
5. Родыгина У.С. Психологические особенности профессиональной идентичности студентов / У.С. Родыгина // Психологическая наука и образование. – 2007. – №4. – С. 39–51.
6. Скрипкина Т.П. Психология доверия : [учебное пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений] / Т.П. Скрипкина. – М. : Академия, 2000. – 264 с.
7. Скрипкина Т.П. Доверие к себе как условие развития личности / Т.П. Скрипкина // Вопросы психологии. – 2002. – № 1. – С. 95–103.
8. Эриксон Э. Идентичность: юность и кризис / Э. Эриксон. – М. : Флинта, 2006. – 342 с.

Spysok vykorystanykh dzherel

1. Dostovalov S.G. Operacional'nyj i refleksivnyj urovni doverija k sebe / S.G. Dostovalov // Materialy Sibirskogo psihologicheskogo foruma «Metodologicheskie problemy sovremennoj psihologii: illjuzii i real'nost'», 16–18 sentjabrja 2004 g. / Tomsk. gos. un-t. – Tomsk, 2004. – S. 121–126.
2. Karpov A.V. Refleksivnost' kak psihicheskoe svojstvo i metodika ee diagnostiki / A.V. Karpov // Psihologicheskij zhurnal. – 2003. – T. 24. – № 5. – S. 45–57.
3. Leont'ev A.N. Dejatel'nost'. Soznanie. Lichnost' : uchebnoe posobie / A.N. Leont'ev. – M. : Smysl; Akademija, 2004. – 352 s.
4. Maralova T.P. Psihologicheskie osobennosti vzaimosvjazi professional'noj identichnosti i doverija k sebe u studentov-budushhhij psihologov / T.P. Maralova // Vestnik Cherepoveckogo gosudarstvennogo universiteta. – 2014. – № 3. – S. 126–130.
5. Rodygina U.S. Psihologicheskie osobennosti professional'noj identichnosti studentov / U.S. Rodygina // Psihologicheskaja nauka i obrazovanie. – 2007. – №4. – S. 39–51.
6. Skripkina T.P. Psihologija doverija : [uchebnoe posobie dlja stud. vyssh. ped. ucheb. zavedenij] / T.P. Skripkina. – M. : Akademija, 2000. – 264 s.
7. Skripkina T.P. Doverie k sebe kak uslovie razvitija lichnosti / T.P. Skripkina // Voprosy psihologii. – 2002. – № 1. – S. 95–103.
8. Jerikson Je. Identichnost': junost' i krizis / Je. Jerikson. – M. : Flinta, 2006. – 342 s.

Shevchenko, S.V. A theoretical model of future psychologists' self-trust. Self-trust is an important phenomenon that plays a great role in individuals' communication with themselves and with the environment, thus being the basis of social human existence.

Researchers and practitioners show a considerable interest in studying the phenomenon of self-trust of future psychologists who represent communicative, sociological professions (human services) as a basic, integrated personality characteristic. Research on future psychologists' self-trust and its psychological characteristics and levels as well as its development during psychology students' college training have not been found, while knowledge of these characteristics and their development factors are of particular importance for the effective training of psychologists.

The purpose of the article was to identify and theoretically describe the structural components of the model of future psychologists' self-trust.

Becoming a psychologist means students' mastery of the profession and is naturally accompanied by a change in their self-perception, their abilities, personal strengths and weaknesses, self-identification and finding their place in the professional world. We believe that future psychologists' self-trust arises from their decision to become a specialist in psychology and has certain stages of development during their professional training.

Conclusions. Future psychologists' self-trust consists of certain components, among which we highlight the reflective, motivational, cognitive, behavioral and emotional components. These components allow progressive developing of self-trust of future psychologist.

Further research may focus on more detailed study and possible expansion of the quality characteristics of the structural components of the model of self-trust as an integrated system from the perspective of psychologists' work.

Keywords: future psychologist, development of self-trust, professional development, components, reflective, motivational, cognitive, behavioral, emotional.

Відомості про автора

Шевченко Світлана Вікторівна, старший викладач кафедри загальної та практичної психології Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДВНЗ «Університет менеджменту освіти», м. Київ, Україна.

Shevchenko, Svitlana Victorivna, senior lecturer, Dept. of general and applied psychology, Educational and Research Institute of Management and Psychology at University of Education Management, Kyiv, Ukraine.

E-mail: svetigor_svh@mail.ru